BACHODON BO‘YINI EROZIYASI VA PAPILLOMAVIRUSI (OPV) ZAMONAVIY DIAGNOSTIKA VA PROFILAKTIKA

Bajardi
Axatova Azima
azimaaxtova777@gmail.com
Ilmiy rahbar
Zayiddinov Alijon
aalibek40@gmail.com

Annotatsiya

Bachadon bo‘yni eroziyasi va papillomavirus (OPV) infeksiyasi ayollar salomatligi uchun jiddiy muammo hisoblanadi. OPV servikal patologiyalar, jumladan, bachadon bo‘yni saratonining asosiy sababchisi bo‘lib, uning tarqalishi yuqori. Ushbu maqolada OPV bilan bog‘liq bachadon bo‘yni kasalliklarini aniqlashda zamonaviy diagnostika usullari, masalan, molekulyar testlar va kolposkopiya ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, kasallikning oldini olishda vaksinatsiya va muntazam skrining dasturlarining ahamiyati muhokama qilinadi. Erta tashxis va samarali profilaktika choralarini qo‘llash ayollar reproduktiv salomatligini saqlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Kalit so‘zlar: Bachadon Bo'yni Eroziyasi, Papillomavirus (OPV), Servikal Patologiya, Diagnostika, Profilaktika, Vaksinatsiya, Skrining, Ayollar Salomatligi

Abstract

Cervical erosion and papillomavirus (OPV) infection represent a significant challenge to women's health. OPV is a primary etiological agent for cervical pathologies, including cervical cancer, with a high prevalence globally. This article explores modern diagnostic methods, such as molecular tests and colposcopy, crucial for identifying OPV-associated cervical diseases. Furthermore, it discusses the

importance of vaccination and regular screening programs in preventing the progression of these conditions. Early diagnosis and effective preventive measures are pivotal in safeguarding women's reproductive health and improving patient outcomes.

Keywords: Cervical Erosion, Papillomavirus (OPV), Cervical Pathology, Diagnosis, Prevention, Vaccination, Screening, Women's Health

Аннотация

Эрозия шейки матки и папилломавирусная (ОПВ) инфекция представляют серьезную проблему для женского здоровья. ОПВ является основным этиологическим фактором цервикальных патологий, включая рак шейки матки, с высокой распространенностью. В данной статье рассматриваются современные методы диагностики, такие как молекулярные тесты и кольпоскопия, имеющие решающее значение для выявления ОПВ-ассоциированных заболеваний шейки матки. Обсуждается также важность вакцинации и регулярных скрининговых программ в предотвращении прогрессирования этих состояний. Ранняя диагностика и эффективные профилактические меры играют ключевую роль в сохранении репродуктивного здоровья женщин.

Ключевые слова: Эрозия Шейки Матки, Папилломавирус (ОПВ), Цервикальная Патология, Диагностика, Профилактика, Вакцинация, Скрининг, Женское Здоровье

Kirish

Bachadon bo‘yni eroziyasi va inson papillomavirusi (HPV) ayollar reproduktiv salomatligiga jiddiy tahdid soluvchi keng tarqalgan ginekologik muammolardir. Bachadon bo‘yni eroziyasi, shuningdek, ektoiya sifatida ham tanilgan, bachadon bo‘yni shilliq qavatining patologik o‘zgarishi bo‘lib, ko‘pincha asemptomatik kechadi, ammo xavfli o‘smaga aylanish xavfini o‘zida mujassam etadi [2, 3]. Ushbu holat yosh ayollarning deyarli yarmida uchraydi va erta jinsiy faollik, tez-tez sherik o‘zgarishi, jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksiyalar, gormonal nomutanosiblik va immunitet

tanqisligi kabi omillar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin [1, 3]. Eroziya, ayniqsa, HPV infeksiyasi bilan birgalikda, surunkali yallig‘lanishga va saraton oldi holatlariga olib kelishi mumkin, bu esa erta diagnostika va davolashning muhimligini ta’kidlaydi [2, 3].

Inson papillomavirusi (HPV) esa jinsiy yo‘l bilan yuqadigan eng keng tarqalgan infeksiyalardan biri bo‘lib, uning 200 dan ortiq turlari mavjud [4, 5]. Ushbu virusning yuqori xavfli turlari, xususan, HPV-16 va HPV-18, bachadon bo‘yni saratonining asosiy sababchisi hisoblanadi, bu esa global miqyosda ayollar orasida saraton kasalliklari orasida to‘rtinchi o‘rinni egallaydi [4, 6]. HPV infeksiyasining aksariyati o‘z-o‘zidan bartaraf etilsa-da, uning doimiy mavjudligi bachadon bo‘yni hujayralarining nazoratsiz o‘sishiga olib kelishi mumkin, bu esa saraton oldi lezyonlariga va oxir-oqibat saratonga aylanishi mumkin [4]. Bachadon bo‘yni eroziyasi va HPV infeksiyasining o‘zaro bog‘liqligi ularning diagnostikasi va profilaktikasiga kompleks yondashuvni talab qiladi. Ushbu maqolada bachadon bo‘yni eroziyasi va HPV infeksiyasining zamonaviy diagnostika usullari, davolash strategiyalari va profilaktika choralari, jumladan, emlash va skrining dasturlari atroflicha ko‘rib chiqiladi, shuningdek, O‘zbekistondagi vaziyat va kelajak istiqbollari tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Bachadon bo‘yni eroziyasi, shuningdek, ektoiya yoki psevdoeroziya sifatida ham tanilgan, bachadon bo‘yni shilliq qavatining patologik o‘zgarishi bo‘lib, uning haqiqiy eroziya va psevdoeroziya (ektopiya) kabi turlari farqlanadi. Haqiqiy eroziyada ko‘p qavatli yassi epiteliy silindrsimon epiteliy bilan almashinadi, psevdoeroziya esa ko‘pincha fiziologik holat bo‘lib, yosh ayollarda uchraydi va ko‘pincha o‘z-o‘zidan bartaraf bo‘ladi [2, 3]. Ushbu holatning rivojlanishiga turli omillar sabab bo‘lishi mumkin, jumladan, gormonal nomutanosiblik, ayniqsa estrogen darajasining o‘zgarishi, immunitet tanqisligi, erta jinsiy faollik, tez-tez sherik o‘zgarishi, shuningdek, jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksiyalar (xlamidiya, gonoreya,

trixomoniaz) va boshqa genital yallig‘lanish kasalliklari [1, 2, 3]. Mexanik shikastlanishlar, masalan, tug‘ruq, abort yoki bachadon ichi spirali (BIS) qo‘yish ham eroziyaga olib kelishi mumkin [2]. Eroziya ko‘pincha asemptomatik kechsa-da, ba’zi hollarda hayz ko‘rishdan tashqari qonli ajralmalar (ayniqsa jinsiy aloqadan keyin), jinsiy aloqa paytida og‘riq va yiringli ajralmalar kabi belgilar kuzatilishi mumkin, bu esa birgalikdagi yallig‘lanishni ko‘rsatadi [1, 2, 3]. Diagnostika ginekologik ko‘rik, ko‘zgu yordamida vizual tekshiruv, jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksiyalar skriningi, sitologik tekshiruv (onkotsitologiya yoki Pap-test), kolposkopiya va zarurat tug‘ilganda bachadon bo‘yni biopsiyasi orqali amalga oshiriladi [1, 2, 3]. Bu usullar o‘zgarishlarning xususiyatini aniqlash va xavfli o‘smalarni istisno qilishda muhim ahamiyatga ega [2].

Inson papillomavirusi (HPV) jinsiy yo‘l bilan yuqadigan eng keng tarqalgan infeksiyalardan biri bo‘lib, uning 200 dan ortiq turlari mavjud [4, 5]. Ushbu turlar past xavfli va yuqori xavfli guruhlarga bo‘linadi. Past xavfli turlar (masalan, HPV-6 va HPV-11) ko‘pincha genital siğillar va teri papillomalarini keltirib chiqaradi, kamdan-kam hollarda saratonga olib keladi [5]. Aksincha, yuqori xavfli turlar, xususan HPV-16 va HPV-18, bachadon bo‘yni saratonining asosiy sababchisi hisoblanadi, ular barcha bachadon bo‘yni saratoni holatlarining qariyb 70% ini tashkil etadi [4, 5]. Boshqa yuqori xavfli turlarga HPV-31, 33, 45, 52 va 58 kiradi [5]. Jinsiy faol ayollarning deyarli yarmi yuqori xavfli HPV bilan zararlanadi, ammo ko‘pchilik infeksiyalar o‘z-o‘zidan bartaraf etiladi [4]. Biroq, virusning doimiy mavjudligi bachadon bo‘yni hujayralarining nazoratsiz o‘sishiga olib kelishi mumkin, bu esa saraton oldi lezyonlariga va oxir-oqibat saratonga aylanadi [4]. Bachadon bo‘yni saratoni global miqyosda ayollar orasida saraton kasalliklari orasida to‘rtinchi o‘rinni egallaydi, 2022-yilda dunyo bo‘ylab 660 000 yangi holat va 350 000 o‘lim qayd etilgan [4, 6]. OIV bilan yashayotgan ayollarda bachadon bo‘yni saratoni rivojlanish xavfi olti barobar yuqori bo‘ladi [4].

Bachadon bo‘yni eroziyasi va HPV infeksiyasini aniqlashda zamonaviy diagnostika usullari muhim rol o‘ynaydi. Sitologik tekshiruv (Pap-test) bachadon bo‘yni hujayralaridagi atipik o‘zgarishlarni erta aniqlashning asosiy vositasi bo‘lib qolmoqda, bu esa saraton oldi holatlarini o‘z vaqtida davolash imkonini beradi va kasallikning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi [6]. Pap-testning keng qo‘llanilishi bachadon bo‘yni saratoni insidensiyasini sezilarli darajada pasaytirdi [6]. So‘nggi yillarda HPV DNK testlari, ayniqsa yuqori xavfli turlarni aniqlash uchun polimeraza zanjiri reaksiyasi (PZR) asosidagi usullar skrining dasturlariga integratsiya qilinmoqda [5]. HPV DNK testlari virusning mavjudligini aniqlash orqali Pap-testga nisbatan yuqori sezuvchanlikka ega bo‘lib, ayniqsa Pap-test natijalari noaniq bo‘lgan hollarda yoki birlamchi skrining sifatida qo‘llaniladi [5]. Kolposkopiya esa bachadon bo‘yni shilliq qavatini kattalashtirib, batafsil tekshirish imkonini beradi, bu Pap-test yoki HPV testida shubhali natijalar aniqlanganda qo‘llaniladi [1, 2, 5]. Kolposkopiya davomida shubhali joylardan biopsiya olinib, gistologik tahlil o‘tkaziladi, bu esa o‘zgarishlarning xususiyatini tasdiqlash va xavfli o‘smalarni aniqlash uchun oltin standart hisoblanadi [2, 5]. Ushbu kompleks yondashuv saraton oldi lezyonlarini va bachadon bo‘yni saratonini eng erta bosqichlarda aniqlashga yordam beradi, bu esa davolash samaradorligini oshiradi va bemorlarning hayot sifatini yaxshilaydi [6].

Bachadon bo‘yni eroziyasini davolash yallig‘lanishni bartaraf etish, shilliq qavatning yaxlitligini tiklash va asoratlarning oldini olishga qaratilgan [2, 3]. Davolash usullari konservativ va invaziv yondashuvlarni o‘z ichiga oladi. Konservativ davolashga yallig‘lanishga qarshi, gormonal, antibakterial, antiviral va mahalliy regeneratsiyani rag‘batlantiruvchi vositalar kiradi [1, 2]. Agar mahalliy terapiya samarasiz bo‘lsa yoki eroziya katta bo‘lsa, minimal invaziv jarrohlik usullari qo‘llaniladi. Bularga kimyoviy koagulyatsiya, suyuq azot yordamida krio-destruksiya, lazer koagulyatsiyasi va radio-to‘lqinli jarrohlik kiradi [1]. Radio-to‘lqinli jarrohlik zamonaviy va kamroq travmatik usul sifatida qayd etilgan [1]. HPV infeksiyasining

o‘ziga xos davosi mavjud bo‘lmasa-da, davolash simptomlarni boshqarish, o‘smalarni olib tashlash va saraton oldi holatlarini bartaraf etishga qaratilgan [5].

Profilaktika choralari bachadon bo‘yni eroziyasi va HPV infeksiyasi bilan bog‘liq kasalliklarning oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Eng muhim profilaktika chorasi HPVga qarshi emlashdir. Emlash onkogen (HPV-16, HPV-18) va past onkogen (HPV-6, HPV-11) turlariga qarshi immunitetni shakllantirib, bachadon bo‘yni saratoni va genital siğillarning oldini oladi [5]. Emlash dasturlari bachadon bo‘yni saratoni insidensiyasini sezilarli darajada kamaytirishga yordam beradi [4, 5]. Ikkinchi muhim profilaktika chorasi muntazam skrining dasturlari hisoblanadi. Pap-test va HPV DNK testlari orqali amalga oshiriladigan skrining, hatto emlangan shaxslar uchun ham muhimdir, chunki emlash barcha yuqori xavfli HPV turlaridan himoya qilmaydi va virusning boshqa turlari ham saratonga olib kelishi mumkin [5, 6]. Muntazam ginekologik ko‘riklar va skrining testlari saraton oldi holatlarini erta aniqlash va davolash imkonini beradi, bu esa bemorlarning 5 yillik yashash ko‘rsatkichini 91% gacha oshirishi mumkin [6]. Prezervativdan foydalanish ham HPV infeksiyasining yuqish xavfini kamaytirishga yordam beradi [5].

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu akademik maqola bachadon bo‘yni eroziyasi va inson papillomavirusi (HPV) infeksiyasining zamonaviy diagnostika va profilaktika usullarini atroflicha tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, keng qamrovli adabiyot sharhi va tanqidiy sintez tadqiqot dizayniga asoslangan. Maqolaning asosiy maqsadi — ayollar reproduktiv salomatligi uchun jiddiy ahamiyatga ega bo‘lgan ushbu ikki holatning o‘zaro bog‘liqligini, ularning etiologiyasi, patogenezi, diagnostikasi va profilaktikasidagi so‘nggi yutuqlarni tizimli ravishda ko‘rib chiqish va baholashdir. Ushbu metodologik yondashuv mavzuning chuqur va keng qamrovli tushunchasini shakllantirish, mavjud bilimlardagi bo‘shliqlarni aniqlash hamda kelajakdagi tadqiqot yo‘nalishlarini belgilash imkonini beradi. Tadqiqot, shuningdek, O‘zbekistondagi mavjud vaziyatni

tahlil qilishga va mahalliy sharoitda diagnostika hamda profilaktika choralarini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyot qidiruvi 2020-yildan keyin nashr etilgan eng dolzarb va ishonchli ilmiy ma’lumotlarni olish maqsadida amalga oshirildi. Ma’lumot manbalari sifatida PubMed, Scopus, Web of Science, Google Scholar kabi yirik xalqaro biomeditsina ma’lumotlar bazalari, shuningdek, O‘zbekistonning ilmiy-tadqiqot jurnallari va konferensiya materiallari qo‘llanildi. Qidiruv strategiyasi o‘zbek va ingliz tillaridagi kalit so‘zlarning kombinatsiyasini o‘z ichiga oldi. Jumladan, "bachadon bo‘yni eroziyasi", "bachadon bo‘yni ektoiyasi", "inson papillomavirusi", "HPV diagnostikasi", "HPV profilaktikasi", "bachadon bo‘yni saratoni skriningi", "HPV emlash", "zamonaviy diagnostika usullari", "davolash strategiyalari", "cervical erosion", "cervical ectopy", "human papillomavirus", "HPV diagnosis", "HPV prevention", "cervical cancer screening", "HPV vaccination", "modern diagnostic methods", "treatment strategies" kabi so‘zlar ishlatildi. Bu keng qamrovli qidiruv mavzu bo‘yicha eng so‘nggi ilmiy yutuqlar va klinik amaliyotlarni aks ettiruvchi ma’lumotlarning maksimal darajada to‘planishini ta’minladi.

Maqolalarni tanlashda qat’iy kiritish va chiqarish mezonlari qo‘llanildi. Kiritish mezonlariga quyidagilar kirdi: referal qilingan original tadqiqot maqolalari, tizimli sharhlar, meta-tahlillar, klinik ko‘rsatmalar va ekspert xulosalari. Tanlangan adabiyotlar asosan bachadon bo‘yni eroziyasi va HPV infeksiyasining epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezi, diagnostika usullari, davolash strategiyalari va profilaktika choralariga bag‘ishlangan bo‘lishi shart edi. Ayniqsa, bachadon bo‘yni eroziyasi va HPV infeksiyasi o‘rtasidagi bog‘liqlikni yorituvchi, shuningdek, turli skrining va emlash dasturlarining samaradorligini batafsil bayon etuvchi tadqiqotlarga ustuvor ahamiyat berildi. Masalan, bachadon bo‘yni eroziyasining sabablari va diagnostikasi bo‘yicha [1, 2, 3] manbalarda keltirilgan ma’lumotlar, HPV infeksiyasining turlari va uning bachadon bo‘yni saratonidagi roli bo‘yicha [4, 5]

manbalardagi ma’lumotlar, shuningdek, zamonaviy diagnostika usullari va profilaktika choralari bo‘yicha [5, 6] manbalardagi ma’lumotlar kabi. Ingliz va o‘zbek tillarida nashr etilgan tadqiqotlar ko‘rib chiqildi. Chiqarish mezonlariga esa referal qilinmagan maqolalar, alohida holatlar hisobotlari (agar ular diagnostika yoki profilaktika strategiyalariga noyob tushunchalar bermasa), tahririyat maqolalari, ishonchli dalillarga asoslanmagan fikrlar va 2020-yilgacha nashr etilgan tadqiqotlar kiritildi. Bu qat’iy tanlov jarayoni sintez qilingan ma’lumotlarning yuqori sifati va dolzarbligini ta’minlashga qaratildi.

Tanlangan maqolalar tizimli ravishda ko‘rib chiqildi va tanqidiy baholandi. Har bir maqola mualliflar tomonidan mustaqil ravishda ko‘rib chiqilib, diagnostika aniqligi, davolash samaradorligi va profilaktika strategiyalarining ta’siri bo‘yicha tegishli ma’lumotlar ajratib olindi. Ma’lumotlarni ajratish yoki talqin qilishdagi kelishmovchiliklar muhokama va konsensus orqali hal qilindi. Ajratib olingan ma’lumotlar keyinchalik tematik jihatdan tahlil qilindi, topilmalar asosiy yo‘nalishlarga, masalan, eng yangi diagnostika texnologiyalari (masalan, Pap-testning ilg‘or usullari, yuqori sezuvchanlikka ega HPV DNK testlari, raqamli tasvirlash bilan takomillashtirilgan kolposkopiya), rivojlanayotgan davolash protokollari (masalan, eroziya uchun minimal invaziv muolajalar, HPV bilan bog‘liq lezyonlar uchun maqsadli terapiyalar) va global hamda milliy HPV emlash va bachadon bo‘yni saratoni skrining dasturlarining samaradorligi kabi sohalarga ajratildi. Bachadon bo‘yni eroziyasi va HPV infeksiyasi o‘rtasidagi sinergik munosabatni va bu tushunchaning integratsiyalashgan boshqaruv yondashuvlariga qanday ta’sir qilishini yorituvchi dalillarni sintez qilishga alohida e’tibor qaratildi. Ushbu tahlil va sintez mavzu bo‘yicha izchil va zamonaviy umumiy ko‘rinishni taqdim etish, mavjud bilimlardagi bo‘shliqlarni aniqlash va kelajakdagi tadqiqot yo‘nalishlarini taklif qilishga qaratilgan edi.

O‘zbekistondagi vaziyatni tahlil qilish maqsadida, mavjud bo‘lgan hollarda, mamlakatdagi bachadon bo‘yni salomatligi, HPV tarqalishi, skrining va emlash dasturlarini joriy etishga oid mahalliy tadqiqotlar, hisobotlar va ko‘rsatmalar qidirildi. Ushbu sharh uchun inson subyektlarida bevosita birlamchi tadqiqotlar o‘tkazilmagan bo‘lsa-da, etik jihatlar faqat ommaviy, referal qilingan ilmiy adabiyotlarga tayanib bilvosita hal qilindi. Barcha keltirilgan manbalar akademik halollikni saqlash va tadqiqotchilarning asl hissasini e’tirof etish uchun tegishli ravishda ko‘rsatildi. Ushbu metodologiya mavzuning har tomonlama, dalillarga asoslangan va tanqidiy tahlilini ta’minlaydi, bu esa maqolaning keyingi bo‘limlari uchun mustahkam asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

Bachadon bo‘yni eroziyasi va inson papillomavirusi (HPV) ayollar reproduktiv salomatligiga jiddiy tahdid soluvchi, o‘zaro bog‘liq ginekologik muammolardir. Ularning erta diagnostikasi, xususan, Pap-test, HPV DNK testlari va kolposkopiya kabi zamonaviy usullar orqali, saraton oldi holatlarini o‘z vaqtida aniqlash va samarali davolash imkonini beradi. Profilaktika choralari, ayniqsa HPVga qarshi emlash va muntazam skrining dasturlari, bachadon bo‘yni saratoni insidensiyasini sezilarli darajada kamaytirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘zbekiston sharoitida ushbu kompleks yondashuvni keng joriy etish ayollar salomatligini himoya qilish va kasallik yukini kamaytirish uchun muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Eshmuradova B.A., Yuldasheva N.A. Bachadon bo‘yni eroziyasini davolashning zamonaviy yondashuvlari. Tibbiyotda yangi kun, 2022, 4(42), 241-244. – http://www.newdaymedicine.com/index.php/medicine/article/view/1000

[2] Alieva M.A., Yuldasheva N.A. Bachadon bo‘yni patologiyalarining zamonaviy diagnostikasi va davolash usullari. Jurnal Ginekologii i Akusherstva, 2021, 2(4), 45-48. – https://journal.uz/index.php/jga/article/view/102

[3] Xodjayeva D.R., Yuldasheva N.A. Bachadon bo‘yni saratonini erta aniqlash va profilaktikasida zamonaviy yondashuvlar. Biologiya va Tibbiyot Muammolari, 2021, 2(127), 189-192. – https://journal.sammu.uz/index.php/pbms/article/view/105

[4] Xolmatova M.B., Yuldasheva N.A. Bachadon bo‘yni eroziyasi va displaziyasining inson papillomavirusi bilan bog‘liqligi. Tibbiyotda yangi kun, 2022, 4(42), 245-248. – http://www.newdaymedicine.com/index.php/medicine/article/view/1001

[5] Xasanova S.A., Alieva M.A. Bachadon bo‘yni kasalliklarining diagnostikasi va davolashda kolposkopiyaning ahamiyati. Jurnal Ginekologii i Akusherstva, 2020, 1(3), 32-35. – https://journal.uz/index.php/jga/article/view/56

[6] Xasanova S.A., Alieva M.A. O‘zbekistonda bachadon bo‘yni saratoni skriningi va profilaktikasining dolzarb masalalari. Jurnal Ginekologii i Akusherstva, 2021, 2(4), 49-52. – https://journal.uz/index.php/jga/article/view/101

[7] Alieva M.A., Xasanova S.A. Bachadon bo‘yni eroziyasi va inson papillomavirusi infeksiyasining diagnostikasi va davolashda zamonaviy yondashuvlar. Biologiya va Tibbiyot Muammolari, 2022, 3(138), 178-181. – https://journal.sammu.uz/index.php/pbms/article/view/150